

Kim nasionalist?

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 23 января, 2025

Kim nasionalist? KIM NASIONALIST?

Bu gezek gürrüňsiz... referendum barada ýazmakçy...

Düýpgöter başga penjireden seretmekçi...

Oňa ses beren «nasionalistleri» («milliýetçileri») düşündirmekçi!

Ilki şulary belläp geçmekçi...

Beýik taryhçymyz M.Fuat Köprüliniň kesgitlemesi:

«– Iňňän regulýar hökümet sistemasyny kemala getiren türk imperiýasy XV asyrdan Ýewropanyň iň absolýut döwlet gurluşyny döredipdir we bu režimiň Ýewropadaky ilkinji nusgasy bolup hyzmat edipdir.

– Türkleriň täze eýýamyň Ýewropasyna absolýut döwlet režiminiň ilkinji nusgasyny bermeleri türklerde jemgyýetçilik hukugynyň we syýasy medeniýetiniň yzygiderli kämilleşmeginiň görnetin öňdedigini görkezýär.

Köprüliniň makalasynyň sözbaşysy şeýle:

“Yslam jemgyýetçilik hukugyndan aýry türk jemgyýetçilik hukugy ýokmy?”

Soragda aýratyn many bardy:

– Ol ýewropaly taryhçylaryň “türkleriň hukugy yslam hukugyndan ybarat” diýýändiglerine gahary gelyärdi.

– Ol ýewropaly taryhçylaryň «türkler Stambuly eýelänlerinden soň Wizantiýanyň köpsanly jemgyýetçilik ulgamlaryny bire-bir nusgalap aldylar» diýmelerine jany ýanýardy.

Şeýle garşylygy Halil Inaljik ýaly başga-da belli

taryhçylarymyz beripdi.

Türkler on asyr bári yslam dünýäsiniň aýrylmaz bölegidir. Emma...

Yslamdan öňem türkler we türkleriň döwlet ýörelgesi, hukugy, kada-kanuny bardy!

Jahan imperatory Çingiz han nesillere şeýle pent edipdi:

«Dünýäniň häkimiýeti eliňizde saklajak bolsaňyz Ýasamyza gyşarnyksyz eýeriň!»

Türk döwlet ýörelgesiniň özeninde ahlak, adalat we agzybirlik esas alynýar. Ynha...

Türkmenler Orta Aziýadan şeýlekin döwlet düşüňjesi, edara ediş-dolandyryş däpleri bilen Anadola geldi. Şonuň üçinem...

Mälikşadan Fatih Mämmede çenli... seljuklylar we osmanlylar şerigatdan has kämil hukuk kadalaryny emele getirdiler. Aradan ýüzlerçe ýyl geçdi...

Bugünki gün... türk döwlet ýörelgesini aýak astyna alýan referendumlaryň biri bilen garşyma-garşy geldik. Takdyryň oýnuna serediň: munuň başyny çekenleriň biriniň ady-da “Döwlet!”

■ «Eý, hökümdar!»

«Kutadgu bilig»... müň ýaşy sermelän kitap...

Türk ýazuw taryhynyň iň uly ýazuw ýadygärliگی...

Garahanly kowumdaşymyz Ýusup Has Hajybyň XI asyrdan ýazan eseri...

Eser döwlet bolmagyň esaslaryny öz içine alýar. Ýol görkezýär... Hökümdara ýol-ýörelge salgy berýär. «Eý, hökümdar!» diýip seslenýär.

– *“Kanuny dogru ýöretmäge we halky goramaga borçlusyň.”*

– *“Zulum ýurdy egsilder. Zalymyň zulmy birnäçe köşgi harap eder we ahyrynda öz soňuny-da getirer.”*

– *“Hökümdaryň dili we sözi süýji bolmaly, özüni hoşgylawly görkezmeli. Sözüne sadyk bolmaly. Duýgulary bilen däl-de akly bilen hereket etmelidir.”*

Kitap döwlet işgärine, jemgyýetçilik işgärine we halk köpçüligine ahlak-terbiýe taglymatyny berýär.

– *“Syýasat ahlakdan aýrylmaz.”*

– *“Esasy mesele – hökümdaryň şahsy ahlak*

artykmaçlyklaryndadyr. Hökümdar ynsaply, mylaýym we geçirimli häsiýetli bolsa, adyl hökümet gurmak kyn däl.”

Kitabyň mazmunyny adalat düzýär:

– *“Halkyň biynjalyklygy we nägileligi döwleti howpa düşürer, hökümdar mundan mümkingadar gaça durmalydyr, bu bolsa diňe adyl bolmak bilen mümkindir.”*

– *“Halkyň üstünden zulmy gidermek, güýçliniň ejizi ezmegine maý bermezlik, halkyň janynyň we mal-mülküniň howpsuzlygyny üpjün etmek adalatly hökümetiň bar ýerinde mümkündür.”*

– *“Häkimiýet adalata gönüden-göni baglydyr.”*

«Kutadgu bilig»...

Kitapda çäklendirilmedik ygtyýarlygyň adalat düşünjesini duşaklajakdygy ýazylýar.

Ýurdy geňes esasynda dolandyrmagyň gerekdigi ýaňzydylýar.

«Ýokary diwanyň»-mejlisiň-ýerine ýetiriji häkimiýetiň ähmiýetini nygtaýar.

Hökümdaryň tarapgöý bolmaly däldigini aýdýar.

16-njy apreldäki referendumda Ýusup Has Hajybyň kime ses berjegi belli gerek? Ýeri...

Özüni ýüzlerçe ýyllyk türk döwlet ýörelgesiniň mirasdüşeri saýýan dost, sen nädip «ýok» diýip bileňok?

■ **Töräni bozanlar**

716-njy ýylda dikilen Tonýukuk ýazgysy...

732-nji ýylda dikilen Kültegin ýazgysy...

735-nji ýylda dikilen Bilge kagan ýazgysy...

Ýagny... türk dili-elipbiýi, türk taryhy, türk edebiýaty, türk sungaty we türk döwlet ýörelgesi hakynda gymmatly maglumatlary berýän «Orhon ýazgylarynyň» özenini kaganlaryň wesýeti düzýär. «Üstüni gök basmasa, astynda ýer ýarylmasa türk milletini, il-ýurduny, töresini kim bozup biler».

Töre (törü) – jemgyýetçilik-syýasy düzgüne agalyk edýän hukuk.

Töre – hökümdary özüne baglaýan obýektiw hukuk namasy.

Türk döwlet ýörelgesinde töräniň şugadar möhüm bolmagynyň

sebäbi, boýlaryň, tire-taýpalaryň arasyndaky bolup biläýjek oňşuksyzlygyň hukuga esaslanyp öňüni almakdyr.

Bilge kagan döwletiniň güýç-kuwwatyny, gudratyny gürrüň berende «şular ýaly gazanylan, berkarar edilen ýurdumyz, törämiz» bar diýip öwünýär.

Ýazgylarda düzgün-tertibi nämeleriň bozýandygy jikme-jik sanalyp geçilýär:

- Türkler kesekileriň syýasatynyň alyna giden wagtynda...
- Döwletiň jogapkär wezipelerinde sowatsyz we işini oňarmaýan işgärler oturdylanda...
- Halk köpçüliginde nägilelik dörände...
- Saýry medeniýetiň türk jebisligini zäherläp, hamyrmaýasy sozular ýaly edende, we ş.m. ýagdaýlarda «düzgün-tertip» hereket etmez ýaly hala gelýär we döwlet çökýär.

Uzatmaýyn...

«Orhon ýazgylaryndan» Çingiz hanyň «Koko debterine» («Gök depder») çenli türk döwlet ýörelgesi nesilden nesle respublikamyza çenli dowam etdi. Şindi...

16-njy aprelde geçiriljek referendum arkalu «kimdir birileri» ýüzlerçe ýyllyk döwlet ýörelgesine çomak sokýar.

Özüni «nasionalist» saýýan biriniň oňa oňyn ses bermegine düşünmekde kynçylyk çekýärin.

Bahçeli gullugumy bu? Gaty gelşiksiz.

«Kutadgu biligde» şeýle diýilýär:

«Adam – akyl-paýhas bilen beýgelýär, bilgi bilen ulalýar we her ikisi bilen ygtybarlylyk gazanýar.»

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 07.04.2017 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Publisistika